

**DEN EUROPEISKE PAKT OM
REGIONS- ELLER MINORITETSSPRÅK**

SYVENDE PERIODISKE RAPPORT

NORGE

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

2017

Innhold

Del I.....	2
Forord.....	2
Brukere av regions- eller minoritetsspråk	4
Politikk, lovgivning og praksis – endringer	4
Ministerkomiteens anbefalinger – Tiltak for å følge opp anbefalingene	4
Del II	9
Minoritetsspråkpakten del II – Oversikt over tiltak iverksatt for å anvende artikkel 7 for statens anerkjente regions- eller minoritetsspråk	9
Artikkel 7 – Informasjon om hvert språk og tiltak for å iverksette Ekspertkomiteens anbefalinger	9
Minoritetsspråkpakten del III – Gjennomføring av forpliktelsene og tiltak for å følge opp Ekspertkomiteens anbefalinger	22
Artikkel 8 – Utdanning.....	22
Artikkel 9 - Rettsmyndigheter.....	23
Artikkel 10 – Forvaltningsmyndigheter og offentlige tjenester	24
Artikkel 11 – Media	27
Artikkel 13 – Det økonomiske og sosiale liv	28

Del I

Forord

Europarådets ministerråd vedtok den europeiske pakt om regions- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkpakten) i 1992. Norge ratifiserte minoritetsspråkpakten i 1993, og den trådte i kraft i 1998. I henhold til minoritetsspråkpakten artikkel 15 skal statene rapportere hvert tredje år. Dette er Norges syvende periodiske rapport om gjennomføringen av minoritetsspråkpakten i Norge.

Samisk (nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk), kvensk, romanes og romani er anerkjent som regions- eller minoritetsspråk i Norge, og dermed sikret vern gjennom paktens. Nordsamisk er omfattet av del III i minoritetsspråkpakten. De øvrige språkene er omfattet av del II.

De nasjonale minoriteters organisasjoner, samiske organisasjoner og Sametinget ble informert om rapporteringen tidlig i prosessen. Organisasjonene og Sametinget ble samtidig orientert om muligheten til å sende "skyggerapporter" til Europarådet. For å lette involveringen av berørte grupper ved utarbeidelse av Norges syvende periodiske rapport er utkast til rapport utarbeidet på norsk.

Det er et grunnleggende prinsipp i rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter å inkludere berørte grupper i arbeidet med saker som berører dem. Det har derfor vært naturlig å inkludere organisasjoner med basis i en nasjonal minoritet ved utarbeidelse av rapporten. De aktuelle organisasjonene har fått mulighet til å komme med innspill.

I Norge har Kulturdepartementet et overordnet ansvar for en helhetlig språkpolitikk og dermed også et overordnet ansvar for urfolks- og minoritetsspråk. Forvaltningsansvaret for minoritetsspråkpakten er imidlertid organisert som en del av det same- og minoritetspolitiske ansvarsområdet, under Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Det er dermed sistnevnte departement som nå har hovedansvaret for gjennomføringen av minoritetsspråkpakten. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har utarbeidet den syvende periodiske rapporten i samarbeid med andre berørte departementer.

Norges syvende periodiske rapport på minoritetsspråkpakten foreligger på norsk og engelsk. Dokumenter i forbindelse med Norges rapporteringer i 2005, 2008, 2011 og 2014 finnes både på norsk og engelsk. Alle dokumenter knyttet til Norges periodiske rapporteringer på minoritetsspråkpakten ligger på Kommunal- og moderniseringsdepartementets nettsider: <https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/nasjonale-minoriteter/midtpalte/minoritetssprakpakta/id86936/>

I denne rapporten er det lagt opp til at informasjon gitt til Europarådet ved de foregående rapporteringene i minst mulig grad skal gjentas.

For ytterligere informasjon om arbeidet med oppfølging og rapportering på minoritetsspråkpakten, vennligst ta kontakt med:

Kommunal- og moderniseringsdepartementet
Same- og minoritetspolitisk avdeling
Postboks 8004 Dep

0030 OSLO
Tel.: (+ 47) 22 24 71 75
E-post: postmottak@kmd.dep.no

Brukere av regions- eller minoritetsspråk

Europarådet ber om oppdatert informasjon om antallet brukere av regions- eller minoritetsspråk, geografisk fordeling av brukerne og for øvrig informasjon om den generelle demografiske situasjonen.

Det føres i dag ingen registre i Norge basert på etnisk tilhørighet (med unntak av Sametingets valgmannstall). Mange innenfor de nasjonale minoritetene er selv, av historiske grunner, meget skeptiske til registreringer basert på etnisk tilhørighet.

I ny folkeregisterlov 9. desember 2016 (ikke i kraft) er det inntatt en bestemmelse om registrering i Folkeregisteret av om en person er bruker av samisk språk. Den enkelte som ønsker dette registrert, må selv melde det inn. Opplysningen skal være taushetsbelagt og tilgjengelig for offentlige myndigheter og andre som har lovhjemmel. Ettersom registreringen er frivillig og krever aktiv handling fra den enkelte samiske språkbruker, må man regne med underrapportering. Opplysningene vil derfor ha begrenset verdi som statistisk materiale.

Politikk, lovgivning og praksis – endringer

I forbindelse med Norges syvende rapportering ber Europarådet norske myndigheter redegjøre for endringer i den generelle politikken, lovgivningen eller data knyttet til regions- eller minoritetsspråk. Europarådet ber også om å bli informert om politisk eller budsjettmessig utvikling som er ventet å inntreffe i den kommende overvåkningssyklusen.

Blant annet følgende endringer er blitt gjennomført i perioden:

Stadnamnlova

Endringer i stadnamnlova trådte i kraft 1. juli 2015 (Norwegian Place Name Act), slik at kvenske stedsnavn nå kan skrives med kvensk rettskrivning, ikke finsk. Denne endringen ble gjort av Kulturdepartementet for å følge opp standardiseringsarbeidet med kvensk, og for å gi kvensk rettskrivning status. Det arbeides med revidering av forskriften til lov om stadnamn og veiledning til forskriften.

Økt støtte til kvensk språk og kultur

Kommunal- og moderniseringsdepartementet avsatte i 2015 en egen post på statsbudsjettet til kvensk språk og kultur. I 2016 ble posten økt med 1 million kroner. Fra posten gis det bl.a. midler til utvikling av kvensk språkteknologi og aktiviteter for å styrke kvensk språk.

Ministerkomiteens anbefalinger – Tiltak for å følge opp anbefalingene

Tiltak for å følge opp anbefalingene fra Ministerkomiteen:

- 1. Iverksetter en strukturert politikk for kvensk og prioriterer å tilby undervisning, samt styrking av forekomsten av kvensk i kringkastingsmediene,***

Strukturert politikk

For å styrke arbeidet med kvensk språk arrangerte Kommunal- og moderniseringsdepartementet en innspillskonferanse for kvensk språk i april 2016.

Innspillskonferansen hadde deltakelse fra kvenske organisasjoner og institusjoner, og departementer og statlige institusjoner med ansvar for kvensk språk.

Som en oppfølging av konferansen vil Kommunal- og moderniseringsdepartementet sette i gang et arbeid med en målrettet plan for den videre innsatsen for kvensk språk, i samarbeid med berørte departementer og i kontakt med kvenske språkmiljøer.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet tildelte Troms fylkeskommune midler i 2016 for å utarbeide en kvensk handlingsplan for Troms fylke.

Utdanning

NORUT gjennomførte på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet en kartlegging av årsaker til frafall fra opplæring etter læreplanen i finsk som andrespråk (opplæringen kan være i kvensk eller finsk). Rapporten konkluderer med tre årsaksforklaringer til at både færre elever begynner med kvensk/finsk, og at et relativt stort antall elever faller fra underveis i skoleløpet.

- Den første årsaksfaktoren er knyttet til mangelfull informasjon om rettigheter og tilbud samt mangelfull kompetanseheving av lærere.
- Den andre årsaksfaktoren er knyttet til at timer til opplæring etter læreplanen i finsk som andrespråk ofte tas fra andre fag, og at mange skoler har utfordringer med å finne gode løsninger på dette. Bildet er imidlertid ikke helt entydig – noen skoler finner brukbare løsninger. Informanter melder også om utfordringer med nivå og progresjon i opplæringen og at en del elever opplever opplæringen som kjedelig.
- Den tredje årsaksfaktoren som NORUT fant, ligger på lokalsamfunnsnivå og dreier seg om at finsk/kvensk nesten ikke lenger er levende språk i lokalsamfunnene. Dette gjør at få elever og deres foresatte, selv de med kvenske/norskfinske røtter, viser interesse for å velge finsk/kvensk som skolefag. I tillegg kommer det frem at elever mister motivasjon og faller av etter hvert fordi de ikke kan praktisere språkene regelmessig utenom skoletimene. I etterkant av NORUT-rapporten har Utdanningsdirektoratet i samarbeid med Fylkesmannsembetene i Troms og Finnmark utarbeidet forslag til tiltak for å møte de utfordringene rapporten peker på. I dette arbeidet har direktoratet også vært i kontakt med kvenske organisasjoner. Hvilke tiltak som eventuelt skal iverksettes, er foreløpig ikke avklart.

Elever i grunnskolen i Troms og Finnmark har rett til opplæring etter læreplanen i finsk som andrespråk hvis minst tre elever med kvensk-finsk bakgrunn krever det. Regelen gir rett til opplæring på den skolen eleven går på. Det er et krav om tre elever totalt på den samme skolen, uavhengig av årskull. Det gis opplæring etter læreplanen i finsk som andrespråk fra første til tiende trinn. Elevene kan velge å få opplæringen på finsk eller kvensk. Læreplanen i finsk som andrespråk omtaler både finsk og kvensk språk og kultur.

Antallet elever på landsbasis med finsk som andrespråk i grunnskolen:

Skoleåret 2015/2016	559 elever
Skoleåret 2014/2015	582 elever
Skoleåret 2013/2014	594 elever
Skoleåret 2012/2013	600 elever
Skoleåret 2011/2012	657 elever
Skoleåret 2010/2011	754 elever

For de ulike trinnene er tallene for skoleåret 2015/2016 som følger:

Trinn	Antall elever
1. trinn	70 elever
2. trinn	56 elever
3. trinn	77 elever
4. trinn	57 elever
5. trinn	85 elever
6. trinn	60 elever
7. trinn	50 elever
8. trinn	37 elever
9. trinn	35 elever
10. trinn	32 elever

I GSI-tallene (Grunnskolens informasjonssystem) oppgis antallet elever som får opplæring i finsk som andrespråk – ikke hvorvidt denne opplæringen er på finsk eller kvensk. Utdanningsdirektoratet gir hvert år over en million kroner til utvikling av læremidler i finsk som andrespråk, herunder kvensk, samt til kompetansehevingstiltak for lærere som underviser i faget.

De siste årene har det blitt utviklet læremidler i finsk; for 5.-7. trinn og for 8.-10. trinn. I tilknytning til disse er det også utviklet lærerveiledning, ordbok og grammatikk. På kvensk er det utviklet læreverk for 1.-6.trinn. Læreverk for 7. trinn er under utvikling. Storfjord språksenter har også utviklet læremateriell i finsk som andrespråk for 1.-10. trinn.

Det foreligger ingen umiddelbare planer om en kvensk læreplan. Læreplan i finsk som andrespråk omtaler både finsk og kvensk språk og kultur. Det er gitt ut en kvensk digital ordbok og kvensk grammatikkbok, noe som vil lette arbeidet med kvensk språk i læreplanen. Språket er fortsatt i en normerings- og standardiseringsprosess. Blant annet arbeides det med å utarbeide kvensk terminologi og øke språkets korpus.

Universitetet i Tromsø (UiT) tilbyr kvensk høyere utdanning. Årsstudiet består av 6 enkeltemner med et samlet omfang på 60 studiepoeng. Studiet gir generelt grunnleggende innsikt både i kvensk språk, litteratur og kultur. UiT er i løpende dialog med kvenske miljøer og organisasjoner for å gjøre studietilbudet i kvensk best mulig kjent. Universitetet har revidert tilbudet på masternivå og tilbyr fra høsten 2017 en studieretning i kvensk og finsk innen mastergrad i språk som erstatter den tidligere studieretningen i finsk. Videre arbeider UiT med å utvikle bachelortilbud i kvensk.

Kvensk i kringkastingsmediene

NRK P2 sendte et radioprogram på kvensk og finsk hver uke i 2016.

I 2015 sendte NRK fjernsyn en dokumentar hvor historien om kvenene/finnene i Alta ble fortalt. NRK opplyser også at de har gjennomført egne dialogmøter i 2015 med representanter for nasjonale minoriteter, herunder det kvenske/norskfinske miljøet for å kartlegge behovene og ønskene deres.

2. Styrker innsatsen for å sørge for undervisning på/i lulesamisk og sørsamisk, herunder utarbeidelse av undervisningsmaterieell og lærerutdanning,

Lærere som underviser i sørsamisk i grunnskole og videregående skole, har etablert et forpliktende nettverk der erfaringsdeling og bygging av relevant kompetanse er hovedformålet. Fylkesmennene i Nordland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag bidrar i nettverkene og støtter arbeidet økonomisk.

I forbindelse med språktiltak gjennom Handlingsplanen for samiske språk utvikles det nå et metodisk opplegg i sørsamisk basert på Ulpan-metoden (se omtale av Ulpan-metoden i Norges femte rapport).

Forskningsinstituttet for urfolksstudier på Árran lulesamisk senter er et samarbeidsprosjekt mellom Universitetet i Nordland og Árran der målsettingen er å styrke forskning, utdanning, utviklingsarbeid og formidling i et tverrvitenskapelig perspektiv. Forskning skal kobles til det lulesamiske området og fokusere på språk og kulturforskning ut fra ulike perspektiver, samtidig som instituttet også skal arbeide ut fra et internasjonalt urfolksperspektiv. Instituttet skal også utvikle utdanningsprogrammer rettet mot urfolks kunnskaps- og kulturtradisjoner, nordområdespørsmål og levekår i det nordlige området.

Nord universitet i Bodø etablerte i 2012 en bachelorutdanning i lulesamisk. Studiet inneholder både lulesamisk kultur og språk. I 2016 hadde til sammen 24 studenter gjennomført denne utdanningen. Noen studenter har gjennomført deler av studiet, de fleste på lulesamisk 1 som består av 30 studiepoeng. Det har vært vanskelig å skaffe kvalifisert førstekompetanse i språket ved universitetet, og det har derfor ikke vært mulig å starte et fullverdig studium hvert år.

Det har også vært arbeidet med å etablere en masterutdanning i lulesamisk, men det har ikke lyktes til nå, på grunn av manglende førstekompetanse, som nevnt ovenfor.

Nord universitet Levanger tilbyr kurs i sørsamisk begynneropplæring, sørsamisk nivå 1 og 2 og sørsamisk språk og kultur. Emnene tilbys enkeltvis og er ikke en del av en komplett bachelorgrad, men kan inngå i lærerutdanningen og barnehagelærerutdanningen eller etterutdanningstilbudet til lærere.

Oversikt over antallet studenter i 2014/15 og 2015/16

(Tallene referer til avlagte eksamener. Studenttall har vært høyere underveis, men her som ved andre studier er det frafall, av ulike årsaker)

- Sørsamisk nivå 1 (30 studiepoeng): 3 studenter i 15/16
- Sørsamisk nivå 2 (30 studiepoeng): ikke gjennomført i perioden
- Sørsamisk begynneropplæring modul 1 + modul 2 (15 + 15 studiepoeng): 11 + 7 studenter i 2014/15
- Med joik som utgangspunkt (15 studiepoeng): 13 studenter i 2014/15 og 14 studenter i 2015/16
- Ingen studier i kulturkunnskap i perioden
- Kompetanseutvikling for assistenter og fagarbeidere i den samiske barnehagen og Pedagogisk utviklingsarbeid i den samiske barnehagen Suaja Maanagierte, utviklet og startet i perioden: 8 studenter

Fylkesmennene i Nord- og Sør-Trøndelag og Nordland samt Gaaltije (Sydsamisk kulturcentrum) i Östersund, Sverige, deltar i et Interreg-prosjekt, *Lyden av sørsamisk*. Prosjektets mål er å utvikle en app hvor boken "Gaskejijjen gærjagåetie"/"Min første bok" kan

hentes ned som lydfil. Dette arbeidet kan få stor betydning for andre mulige overføringer fra tekst til lyd. Det må undersøkes hvilke tekniske løsninger som er mulige i dag, hvor en eventuell app skal publiseres, hvordan en app kan bli lettest tilgjengelig for sektoren i dag og i framtiden. Et viktig delmål er å undersøke om dette kan være aktuelt for andre bøker. Prosjektets visjon er at det skal bli naturlig å tenke både skrift og lyd når nye produkter på sørsamisk for barn i barnehagealderen lanseres i fremtiden.

3. Fortsetter å høyne bevisstheten rundt og utvikle positive holdninger til romanes og romani, og styrke tilbudet av disse innenfor skoleverket

Utdanning

Morsmålsopplæring i romani og romanes er knyttet til hvorvidt eleven har tilstrekkelige norskerferdigheter til å følge ordinær opplæring, jf. opplæringsloven §§ 2-8 og 3-12.

Utdanningsdirektoratet har utarbeidet et informasjonsmaterieell om nasjonale minoriteter, deriblant rom og romanifolket/taterne (http://www.udir.no/globalassets/filer/samlesider/nasjonale-minoriteter/nasjonale_minoriteter_eng_trykk-01.02.pdf). Materiellet er for ansatte i barnehager og skole. Materiellet inneholder kapitler om hver av minoritetene. Innledningskapitlet sier blant annet noe om særlige rettigheter de nasjonale minoritetene har (blant annet retten til særskilt språkopplæring). Kapitlet om rom er oversatt til romanes. Utdanningsdirektoratet har imidlertid valgt å utsette oversettelsen av kapitlet om romanifolket/taterne inntil videre fordi de i møter med representanter for romanifolket/taterne har opplevd at det innad i minoriteten er uenighet både om hvorvidt det er ønskelig med materieell på romani og hva som er riktig normering.

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) har på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet utarbeidet opplegg om de nasjonale minoritetene til bruk i barnehager og 1. til 7. trinn i grunnskolen (oppleggene ligger på denne samlesiden <http://www.minstemme.no/>). Som en del av disse oppleggene er det små språksmakebiter på de ulike minoritetenes språk. Oppleggene er koblet til rammeplan for barnehagen og kompetansemål i læreplanene som gjelder for alle, men selve oppleggene er frivillige å bruke. NAFO har også planer om å ferdigstille et opplegg for ungdomstrinnet og videregående opplæring. Oppleggene er forankret hos organisasjonene for de nasjonale minoritetene.

Språkrådet

Språkrådet har bidratt i et parallelspråklig bokprosjekt til romorganisasjonen Club Romano. Boken er finansiert av Kulturdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet, og den er i trykken nå. Det finnes lite skriftlig materiale i Norge på romanes eller lovaradialekten, og boken er et viktig bidrag til skriftliggjøring av denne varieteten og økning av skriftkompetansen på eget morsmål blant norske rom.

Språkrådet har videre hatt flere nordiske møter som fremmer samarbeidet mellom de enkelte nasjonale minoritetene på tvers av landegrensene. Blant annet har Språkrådet holdt innlegg om norsk minoritetsspråkpolitikk for referansegruppen for nasjonale minoritetsspråk i høyere utdanning i Sverige og har hatt kontakt med nasjonale minoritetsorganisasjoner i Sverige, også om helt konkrete prosjekter.

Romani har blitt belyst i Språknytt (tidsskriftet til Språkrådet) med flere artikler.

Språkrådet har videre holdt innlegg og hatt møter med miljøene.

Del II

Minoritetsspråkpakten del II – Oversikt over tiltak iverksatt for å anvende artikkel 7 for statens anerkjente regions- eller minoritetsspråk

Europarådet ber i denne delen av rapporten om informasjon om tiltak som staten har iverksatt for å anvende artikkel 7 for statens anerkjente regions- eller minoritetsspråk. (Regions- eller minoritetsspråk er definert i artikkel 1 a.)

Europarådet ber videre om å bli informert om nye tiltak iverksatt etter forrige rapportering, og om å få en detaljert redegjørelse for juridiske og praktiske tiltak som staten har iverksatt for å følge opp oppfordringene og anbefalingene som Ekspertkomiteen gav i den foregående evalueringsrapporten, eventuelt de foregående evalueringsrapportene.

I denne delen av rapporten vil vi for hvert av de aktuelle språkene informere om tiltak staten har iverksatt og redegjøre for oppfølging av oppfordringene og anbefalingene fra Ekspertkomiteen i den sjette evalueringsrapporten. Nummereringen av spørsmålene fra Ekspertkomiteen er lik som nummereringen i den sjette evalueringsrapporten.

Artikkel 7 – Informasjon om hvert språk og tiltak for å iverksette Ekspertkomiteens anbefalinger

Samiske språk

Samisk språkutvalg

Det offentlige utvalget for å utrede lovverk, tiltak og ordninger for de samiske språkene (samisk språkutvalg) ble oppnevnt av regjeringen, i samarbeid med Sametinget, 19. september 2014. Utvalgets rapport NOU 2016:18 Hjertespråket ble avlevert til kommunal- og moderniseringsministeren 10. oktober 2016.

Språkutvalget hadde ni medlemmer med ulik bakgrunn og fagkompetanse. Utvalgets oppdrag var å redegjøre for gjeldende ordninger, tiltak og regelverk for de samiske språkene og vurdere hvordan disse kan tilpasses dagens organisering av offentlig sektor og sikre funksjonelle og likeverdige offentlige tjenester på samisk.

Samisk språkutvalg har fremmet en rekke forslag knyttet til blant annet ansvarsfordeling og organisering av samiske språk, språkområdeordningen, samiskspråklig barnehagetilbud, samiskopplæring i grunnskole og videregående skole, oversettelser, rett til svar på samiske språk, samisk språkbruk i helse- og omsorgssektoren og justissektoren, klage, tilsyn og ombud, rekruttering av personale med kompetanse i samiske språk og samisk kultur, og utvikling og bruk av de samiske språkene.

Utvalgets rapport er sendt på høring. Etter høringen vil Kommunal- og moderniseringsdepartementet vurdere utvalgets forslag i samarbeid med andre departementer og i dialog og konsultasjoner med Sametinget.

Utdanning

I forvaltningsområdet for samisk språk har alle elever i grunnskolealder rett til opplæring i samisk. Kommunene i forvaltningsområdet kan vedta at alle elever i kommunen skal ha opplæring i samisk.

Det er kommunenes ansvar å legge til rette for voksenopplæring, også i regions- og minoritetsspråk. Både studieforbund og kommunene kan sette i gang tilbud dersom det kommer ønsker om dette.

Fylkesmennene i Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag bidrar til å følge opp aktuelle tiltak på barnehageområdet i Handlingsplan for samiske språk gjennom kurs og nettverkssamlinger. 2016/17 kjøres kursrekke VIII, med deltakelse fra (4 kommuner i Nord-Trøndelag) barnehager i Trøndelagsfylkene og Nordland.

Nord universitet er involvert med kompetanse, planlegging og gjennomføring av dette tilbudet. Tiltaket finansieres delvis gjennom tiltak som Fylkesmannen i Nordland har fått ansvar for gjennom Handlingsplan for samiske språk.

I 2014 ble det vedtatt et rammeverk for sør-, nord- og lulesamisk fjernundervisning. Fylkesmannen i Finnmark og Nordland jobber nå med kompetansebygging som består av blant annet pedagogisk kompetanse, fjernundervisningsdidaktikk og språkmetodikk som egner seg for fjernundervisning. Målet er at alle tilbydere skal inneha god kompetanse på alle disse områdene innen 2020.

Samarbeid mellom Samisk høgskole og samiske språksentre om poenggivende innføringskurs i samiske språk for voksne

Flere lokale samiske språksentre tilbyr poenggivende innføringskurs i samisk språk i samarbeid med Samisk høgskole. Innføringskurset gis på nordsamisk i nordsamiske områder og på sørsamisk i sørsamiske områder. Innføringskursene gir mulighet for voksne samer og personer i offentlige stillinger til å få grunnleggende kunnskap i samisk språk i nærheten av der de bor. Innføringskursene har hatt stor oppslutning.

Ressursheftet Gávnos

Ressursheftet Gávnos er et hjelpemiddel i det lokale arbeidet med samisk innhold i opplæringen. Heftet inneholder tekster om samisk kultur, språk og samfunnsforhold knyttet til kompetansemål i norsk, RLE, samfunnsfag, historie, geografi og religion og etikk. Også lærere i andre fag i opplæringen kan hente innsikt og ideer gjennom Gávnos. Heftet er revidert i 2015.

Sámi giellagáldu – kompetansesenter for samiske språk

For å sikre en mest mulig harmonisert utvikling av de samiske språkene på tvers av landegrensene har sametingene i Norge, Sverige og Finland gått sammen om et prosjekt for å etablere et fellesnordisk samisk språkorgan – Sámi Giellagáldu. Språkorganet er finansiert gjennom Interreg-midler ut juni 2018. Sametinget i Norge tildeles midler til dette arbeidet over statsbudsjettet. Sametingene arbeider for at språkorganet skal bli en permanent ordning.

Sámi giellagáldus arbeidsoppgaver er bl.a. språkrøkt, språkutvikling, terminologiarbeid, språknormering, navnetjeneste, arbeid med stedsnavn og informasjon om samiske språkfaglige saker. *Den samiske språkprisen – Gollegiella*

Gollegiella – Nordisk samisk språkpris – ble opprettet i 2004 av ministrene ansvarlig for samiske saker og sametingspresidentene i Norge, Sverige og Finland. Målet med den nordiske Gollegiella-prisen er å fremme, utvikle og bevare samisk språk i Norge, Sverige, Finland og Russland. Prisen er på 15 000 euro og deles ut annet hvert år. Samisklærer og forsker Mikael Svonni (fra Sverige), forfatter Kerttu Vuolab (fra Finland) og lærer i østsamisk, Seija Sivertsen (fra Finland) delte språkprisen i 2014. I 2016 var det fire vinnere av Gollegiella-prisen. Máret og Inga Marja Steinfjell (begge fra Norge) har et sørsamisk talkshow. Kirsi Paltto og Jan Skoglund Paltto (fra Finland og Norge) har fremmet nord-, sør- og lulesamiske gjennom å utvikle språkopplæringsmetoder og -verktøy.

Satsing på samisk språkteknologi

Divvun er en permanent enhet under Universitetet i Tromsø – Norges Arktiske universitet som arbeider med å videreutvikle samisk språkteknologi i nært samarbeid med Giellatekno ved samme universitet.

I 2015 har Divvun lansert et tekst-til-talesystem for nordsamisk, som gjør det mulig å få lest opp nordsamisk tekst fra en datamaskin. Divvun har også lansert nye, oppdaterte stavekontroller for sør-, lule- og nordsamisk. Høsten 2015 startet Divvun opp et arbeid for å utvikle et program for grammatikk-kontroll for nordsamisk. Samme år startet de et prosjekt om maskinoversetting til nordsamisk.

I 2014 lanserte Divvun en egen app "Samiske tastaturer" til smarttelefoner. Appen har tastatur på seks ulike samiske språk (nord-, lule-, sør-, pite-, enare- og skoltesamisk) og kan lastes ned gratis. Satsingen på Divvun ble økt med 1 million over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett i 2017.

Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 7, para. 1, subpara. d:

Samiske språk

38. Ifølge den sjette periodiske rapporten har Kriminalomsorgen utarbeidet en handlingsplan med sikte på å sikre språkrettighetene til samisktalende innsatte og straffedømte og å rekruttere flere ansatte til Kriminalomsorgen med kompetanse i samisk kultur og samisk språk. Regler, forskrifter og nødvendig informasjon må oversettes til samisk og gjøres tilgjengelig elektronisk. Skilt på Kriminalomsorgens kontorer i forvaltningsområdet for samisk språk må også være på samisk. Ekspertkomiteen ønsker denne omfattende tilnærmingen velkommen.

Kriminalomsorgen

Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) har utarbeidet en tiltaksplan som skal sikre god og likeverdig straffegjennomføring for samiske innsatte og domfelte. Tiltaksplanen tar utgangspunkt i arbeidsgruppens rapport og høringsmøtet i Karasjok og er utarbeidet i samarbeid med region nord og Sametinget. Siden 2014 er det Kriminalomsorgens tiltaksplan for å sikre god og likeverdig straffegjennomføring for samiske innsatte og domfelte, punkt 1 om sikring av de språklige rettigheter, som har vært høyest prioritert.

Regelverk og nødvendig informasjon om kriminalomsorgen til domfelte og besøkende har blitt oversatt til nordsamisk. Det er etablert et eget meny punkt for nordsamisk språk på hjemmesiden til kriminalomsorgen hvor informasjonen er gjort tilgjengelig. I tillegg har ulike skjema og veiledere til bruk i fengslene i Tromsø og Vadsø blitt oversatt til nordsamisk. Tolker

tilbys nordsamisktalende domfelte og innsatte, både i fengslene og ved friomsorgskontorene. Dette tilbudet har så langt ikke blitt benyttet.

For å øke rekruttering av ansatte i kriminalomsorgen med kompetanse i samisk kultur og språk, er informasjonsbrosjyren om fengselsbetjentutdanningen oversatt til nordsamisk. Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) utlyser til aspirantopptak i samisk avis, og deltar på utdanningsmesse i Alta, Tromsø og Bodø for å nå samisktalende studenter. Fengslene etterspør dessuten samisktalende sommervikarer i forvaltningsområdet for samisk språk.

Kriminalomsorgens enheter i forvaltningsområdet for samisk språk har blitt tospråklig skiltet. I den anledning har Sametinget og Tana samiske språksenter laget nytt ord på nordsamisk for ”friomsorgskontor”.

For øvrig er det gjort en innsats for å videreutvikle kvaliteten på hverdagen for samiske innsatte og domfelte, samt samarbeide med konfliktrådssekretariatet, det samiske kompetansemiljøet og andre tjenesteytere i de samiske forvaltningsområdene.

*Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 7, para. 1, subpara. f:
Samiske språk*

65. Under besøket på stedet opplyste samiske representanter ekspertkomiteen om at det utenfor forvaltningsområdet bare er innbyggere som kan innskrives i valgmanntallet for Sametinget, som kan be om opplæring i samisk språk, dvs. de som har samiske forfedre. Ekspertkomiteen understreker imidlertid at minoritetsspråkpakten, særlig artikkel 7 nr. 1 bokstav f og g, og artikkel 8 nr. 2, fastsetter en juridisk forpliktelse for myndighetene til å sørge for minoritetsspråkopplæring uansett elevenes etniske bakgrunn. Ekspertkomiteen oppfordrer følgelig norske myndigheter til å endre de aktuelle forskriftene slik at samisk språkopplæring kan tilbys når et passende antall foreldre eller elever ber om det.

Utenfor samiske distrikt har minst ti elever i en kommune som ønsker opplæring i og på samisk, rett til slik opplæring så lenge det er minst seks elever igjen i gruppen, jf. opplæringsloven § 6-2. Så lenge disse vilkårene er oppfylt, har også elever som ikke er samer, rett på opplæring i og på samisk.

*Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 7, para. 1, subpara. i:
Samiske språk*

78. Ifølge den sjettede periodiske rapporten er samarbeidet om samiskopplæring mellom Sverige og Norge utvidet til å omfatte Finland. Det vil bli opprettet en arbeidsgruppe som skal foreta en undersøkelse av samisk undervisningsmateriell i de tre landene og foreslå hvordan de kan bruke hverandres materiell. Ekspertkomiteen ønsker dette samarbeidet velkommen og ber myndighetene legge fram informasjon om framskrittene som gjøres.

En arbeidsgruppe med representanter fra Norge, Sverige og Finland laget i 2015 en rapport med forslag til tiltak for å øke det nordiske samarbeidet om felles utvikling og bruk av læremidler i barnehage og skole for å styrke samiskopplæringen. Tiltakene som gruppen foreslår, er blant annet en felles digital læremiddeltjeneste, samarbeid om lærerutdanning og videreutdanning for lærere og felles bruk av fjernundervisning. I Norge samarbeider Kunnskapsdepartementet og Sametinget om oppfølgingen av rapporten.

Kvensk

Satsing på kvensk språkteknologi

I januar 2014 ble det lansert en digital kvensk ordbok. Ordboken er utviklet i samarbeid mellom Kvensk institutt og Universitetet i Tromsø (representert ved Giellatekno og Institutt for språkvitenskap). Arbeidet med nettordboken er en pågående prosess. Hittil inneholder den digitale ordboken tilsammen 7 500 ord.

Kvensk institutt samarbeider med Giellatekno ved Universitetet i Tromsø Norges arktiske universitet om utvikling av kvensk språkteknologi, herunder et automatisk morfologisk analyseprogram og korrektur- og retteprogram på kvensk. I prosjektet "Kvensk skriftspråk til alle" arbeider de med å utvikle de språkteknologiske verktøyene, herunder ordboken og retteprogrammet, til å omfatte alle de kvenske dialektene.

Forskning

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har i 2016 finansiert utlysningen av et forskningsprosjekt om Kvensk språk og/eller kvensk/norskfinsk kultur i Norge i dag. Utlysningen gjøres av Norges Forskningsråd. Frist for å søke er onsdag 15. februar 2017.

Kvensk institutt

Porsanger kommuner har i samarbeid med Kvensk institutt arrangert språkreir for kvenske barnehagebarn fra 2014 til 2016. Elleve barn og flere barnehager har deltatt. Dette har gitt svært gode resultater. Kvensk institutt fikk i tillegg prosjektstøtte både i 2014 og 2015 på 500 000 kroner, til sammen 1 000 000 kroner, til språkreirprosjekt. Prosjektet fortsetter i Porsanger i 2017.

Kvensk institutt har også fått midler til «Orddannelser og ordforråd». Som en del av arbeidet med Orddannelser og ordforråd arrangerer Kvensk institutt språkkafeer. Arbeidet med språkkafeer er i samarbeid med Norske Kveners Forbund, lokale kvenforeninger, i tillegg til Språkrådet og Halti kvenkultursenter.

I 2015 oversatte Kvensk institutt blant annet utstillingen «Kohtaamissii» på Halti i Nordreisa. I 2016 oversatt de læremateriale fra Grom «Troll i ord», Ruija kvenmuseum sin utstilling «Varangerhus», Porsanger Museums utstilling «Spor etter krig» og Stabbursdalen Nasjonalpark sin brosjyre.

Kvensk institutt har 6 faste ansatte og for tiden 3 ansatte i prosjektstillinger.

Tilskuddet til drift av Kvensk institutt fra Kulturdepartementet har fordelt seg slik over en treårsperiode:

2014	2015	2016
5,317 millioner NOK	5,439 millioner NOK	5,541 millioner NOK

Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 7, para. 1, subpara. c:

Kvensk

20. I lys av de observasjoner som gjøres under artikkel 7 nr. 1 bokstav d og f nedenfor, bør det imidlertid bemerkes at det ennå ikke finnes verken en omfattende, strukturert politikk for fremme av kvensk eller en handlingsplan. Ved besøket på stedet og i en erklæring uttrykte de kvensktalende stor bekymring for de begrensede økonomiske midlene som finnes til fremme av språket deres. De midlene som finnes, er ikke tilstrekkelige til å finansiere språkveir (språkbad) eller barnehager som bruker kvensk.

Ekspertkomiteen anmoder norske myndigheter innstendig om å vedta og gjennomføre en omfattende, strukturert politikk for kvensk, kombinert med en handlingsplan, i samarbeid med de kvensktalende.

Se kommentarer under "Ministerkomiteens anbefalinger – Tiltak for å følge opp anbefalingene", punkt 1.

Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 7, para. 1, subpara. d:

Kvensk

26. Ekspertkomiteen mener at et radioprogram av tolv minutters varighet på kvensk og finsk er for kort til å styrke forekomsten av kvensk i offentligheten og gi et bærekraftig bidrag til å fremme språket.

Ekspertkomiteen anmoder myndighetene innstendig om å treffe passende tiltak for å øke forekomsten av kvensk innen kringkasting.

Se kommentarer under "Ministerkomiteens anbefalinger – Tiltak for å følge opp anbefalingene", punkt 1.

Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 7, para. 1, subpara. d:

Kvensk

33. Ekspertkomiteen mener at den juridiske rammen for bruk av samiske, kvenske og finske stedsnavn er den beste praksis som finnes i Europa. Med dette i tankene, og i betraktning av opplysninger mottatt fra kvensktalende angående mangler ved gjennomføringen, oppfordrer ekspertkomiteen norske myndigheter til også å sikre bruk av vedtatte stedsnavn på minoritetsspråk i sin praksis.

Stedsnavntjenestene for norske og kvenske stedsnavn administreres av Språkrådet. Fra august 2015 er stillingen som innbefatter navnesekretærfunksjonen i Kvensk stedsnavntjeneste, økt fra 50% til 80%. I tillegg er det oppnevnt en egen stedsnavnkonsulent. Etter lov om stadnamn oppnevner Kulturdepartementet stedsnavnkonsulenter for norske og kvenske stedsnavn. Sametinget oppnevner konsulenter for samiske stedsnavn. Navnekonsulentene gir råd og veiledning om skrivemåten av stedsnavn.

Det er fortsatt ofte slik at det er Kvensk stedsnavntjeneste (Paikannimipalvelus) som må påpeke behovet for vedtak om skrivemåte av et kvensk stedsnavn på kart og skilt. Kvensk stedsnavndatabase (www.kvenskestedsnavn.no) har fått midler til oppdatering og redigering gjennom Språkrådet og en ny tilskuddsordning for innsamling av stedsnavn. Databasen redigeres og oppdateres av Kvensk stedsnavntjeneste. Databasen er ikke i seg selv et verktøy for innsamling av navn, men den er et viktig middel for dokumentasjon og

formidling av de navnene som er samlet inn. Databasen er et viktig verktøy i saksbehandlingen av navnesaker.

Et nytt kvensk kommunenavn er vedtatt siden juli 2014. Kaivuonon komuuni (Kåfjord kommune) ble vedtatt 15. april 2016. Fra før av har man Porsangin komuuni (Porsanger kommune) og Omasvuonon kunta (Storfjord kommune).

I Språkrådets arbeid med innsamling, formidling og bruk av kvenske stedsnavn kan det nevnes at den kvenske stednavntjenesten har samarbeidet med Vadsø museum (Ruija kvenmuseum) om kvenuka 2016. Temaet for kvenuka var stedsnavn. Man har i tillegg hatt språkkafeer og foredrag med stedsnavn som tema i samarbeid med henholdsvis Kvensk institutt og Halti kvenkultursenter. Det er videre etablert kontakt med prosjekt i Nord-Sverige som jobber med stedsnavn på meänkieli.

Kvensk språkting har vedtatt Språkrådets navn på kvensk – Kieliraati – og det kvenske navnet på Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Gjennom samarbeid med andre kvenske institusjoner arbeider Språkrådet og stednavntjenesten med å informere kommuner, fylkeskommuner og andre statlige organer om viktigheten av å ta i bruk de kvenske stedsnavnene. Formidling- og holdningsskapende arbeid er viktig.

Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 7, para. 7, subpara. f:

Kvensk

53. Ut fra de opplysninger som ekspertkomiteen har til rådighet, later det til at skolen er nedlagt, men at det fremdeles undervises i kvensk i andre skoler i Porsanger kommune. I den sjette periodiske rapporten avviser imidlertid norske myndigheter at staten har direkte ansvar for opprettelse eller nedleggelse av skoler og argumenterer med at slike beslutninger tilligger kommunene. Med hensyn til dette understreker ekspertkomiteen at de nasjonale myndighetene er ansvarlige for å sikre at Norge oppfyller sine forpliktelser etter folkeretten. Slikt ansvar kan ikke delegeres til lokale myndigheter. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å legge fram informasjon om fortsatt undervisning i kvensk i neste periodiske rapport.

Fylkesmannen i Finnmark opplyser at det fortsatt gis opplæring i kvensk i Porsanger kommune.

Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 7, para. 7, subpara. f:

Kvensk

55. I lys av informasjonen ovenfor mener ekspertkomiteen at norske myndigheter bør treffe tiltak for å fremme undervisning i kvensk i barne- og ungdomsskole med sikte på å snu utviklingen med synkende elevtall. Videre bør det innføres kvenske språkbad på førskolenivå.

Ekspertkomiteen anmoder norske myndigheter innstendig om å bedre situasjonen for kvensk i barne- og ungdomsskole og å gi et tilbud om språkveir på kvensk i førskolen.

Se kommentarer under "Ministerkomiteens anbefalinger – Tiltak for å følge opp anbefalingene", punkt 1.

Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 7, para. 7, subpara. h:

Kvensk

71. Ekspertkomiteen anmoder norske myndigheter innstendig om å treffe pragmatiske tiltak for å legge til rette for et fast tilbud med kvenskurs og å sørge for informasjon om mulighetene for å studere og forske på kvensk og finsk ved Universitetet i Tromsø.

Departementet har hatt dialog med Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet om saken og følger utviklingen. Se videre omtale under Ministerkomiteens anbefaling nr. 1. For øvrig har Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2016 finansiert utlysningen av et forskningsprosjekt om kvensk språk og/eller kvensk/norskfinsk kultur i Norge i dag. Utllysningen gjøres av Norges Forskningsråd. Frist for å søke var 15. februar 2017.

Romani og romanes

*Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 7, para.1, subpara. d:
Romani/romanes*

36. Ekspertkomiteen mener at norske myndigheter i samarbeid med representanter for de romani-/romanestalende bør utarbeide en handlingsplan for å fremme romanes og romani i offentligheten.

Ekspertkomiteen anmoder norske myndigheter innstendig om å utarbeide en strukturert metode for å fremme romanes og romani i offentligheten.

Se omtale under "Ministerkomiteens anbefalinger – Tiltak for å følge opp anbefalingene", punkt nr. 3. Se også svar på Ekspertkomiteens kommentar pkt. 72 og 73 nedenfor.

*Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 7, para.1, subpara. f:
Romani/romanes*

60. Den sjette periodiske rapporten sier også at i 2014 ga norske myndigheter et tilskudd på fem millioner kroner (ca. 583 000 euro) til «Stiftelsen romanifolket/taternes kulturfond» for å fremme romanispråk og -kultur. Ekspertkomiteen ber norske myndigheter legge fram informasjon i den neste periodiske rapporten om hvilke prosjekter og virksomheter som har dratt nytte av disse midlene.

I perioden 2008 til 2015 har ca. 160 forskjellige prosjekter fått tildelt ca. 10,5 mill. kroner fra Stiftelsen Romanifolkets/taternes kulturfond. En oversikt over tildelinger finnes på <https://rtfondet.no/tildelinger/>.

Tilskuddene til stiftelsen for 2015 og 2016 er foreløpig holdt tilbake.

Ekspertkomiteen ber norske myndigheter innstendig om å utarbeide en strukturert tilnærming til romanes- og romaniopplæring, i samarbeid med de romani-/romanestalende, herunder tiltak for å overvinne vanskeligheter med utarbeidelse av undervisningsmateriell

Se omtale under "Ministerkomiteens anbefalinger – Tiltak for å følge opp anbefalingene", punkt nr. 3. Se også svar på Ekspertkomiteens kommentar pkt. 72 og 73 nedenfor.

*Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 7, para.1, subpara. h:
Romani/romanes*

72. I den femte evalueringsrapporten ønsker ekspertkomiteen den nye utviklingen i forskning på romanes og romani velkommen, og så fram til å motta informasjon om en doktorgradsstilling i romani, kunngjort av Norges forskningsråd.

73. Den sjette periodiske rapporten erklærer at det aktuelle doktorgradsprogrammet begynte høsten 2013 ved Universitetet i Oslo og vil løpe i tre år. Ekspertkomiteen ber norske myndigheter om å gi en oversikt over resultatene av dette prosjektet i den neste periodiske rapporten.

Doktorgradskandidat Jakob Anton Paul Wiedner leverte i 2016 sin doktorgrad med tittelen "(De)mystifying Norwegian Romani – the discursive construction of a minority language". Hovedfunnet i avhandlingen er at det eksisterer en konflikt i romani-/tatermiljøet om hva som skal gjøres med romanispråket, med hensyn til implementering i skolen, standardisering og synliggjøring i offentligheten. Wiedner identifiserer tre ulike syn blant romanifolk/tatere som han har intervjuet:

- 1) Romani er uavhengig av romanes og må revitaliseres som "mixed language" (romaniord i en norsk grammatisk ramme).
- 2) Romani er ikke lenger et fullstendig språk og må revitaliseres ved å låne grammatikken fra varianter av romanes i Europa (f.eks. Sinti-romani i Tyskland eller finsk romani).
- 3) Romani bør holdes til hjemmesfæren, og eksperter og norske myndigheter bør ikke blande seg i språkrevitaliseringen.

Avhandlingen viser at den nåværende diskursen om romani i Norge er resultatet av en 150 år lang diskusjon om hvem romanifolket/tatere, er og hvordan romanispråket kan kategoriseres fra et lingvistisk perspektiv. Avhandlingen konkluderer med at romanifolket/taternes historie alltid må tas i betraktning hvis det skal planlegges nye språkprosjekter.

Alle språk

Tiltak som gjelder mer enn ett av regions- eller minoritetsspråkene

Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 7, para. 1, subpara. e:

47. Ekspertkomiteen ønsker minoritetsspråkdagen velkommen som et godt initiativ til å opprette kulturelle forbindelser mellom forskjellige minoritetsspråktalende. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å videreføre dette initiativet og utvikle lignende initiativer for å opprette forbindelser mellom grupper som bruker minoritetsspråk.

Språkrådet arbeider videre med dette initiativet. I 2017 vil Språkrådet arrangere minoritetsspråkdag med ungdomsorganisasjonene til stede. Etter Språkrådets vurdering er det ikke nødvendig å ha en samling hvert år. Språkrådet gjør også en strategisk vurdering av nytten ved samlingen.

Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 7, para. 1, subpara. g:

68. Ekspertkomiteen ber norske myndigheter om, i neste periodiske rapport, å opplyse om hvor mange personer som har fulgt språkkursene i de samiske språkene og kvensk i løpet av rapportperioden, utenfor det ordinære skoleverket.

Kurs i samisk og kvensk – utenom skoleverket – arrangeres av mange ulike aktører, både universiteter, høyskoler og språksentre, i tillegg til nettbaserte kurs. Det arrangeres også språkkurs i mange lokale foreninger. Antall deltakere på disse har vi ikke oversikt over.

Gjennom universiteter, høyskoler, språksentre og nettbaserte kurs har cirka 1000 personer tatt kurs på ulike nivåer i nordsamisk, 80-100 personer har hatt kurs i sørsamisk, og 10-20 personer har hatt kurs i lulesamisk i perioden 2014-2016. I tillegg har noen hundre deltatt på andre språkaktiviteter, som språkkafeer og språkleire.

Etter hva vi har fått opplyst, har anslagsvis 300 personer tatt kurs i kvensk i rapporteringsperioden, i regi av foreninger, språksentre og universitet. Det er i tillegg et høyere antall som har deltatt på andre språkaktiviteter – som språkkafeer og språkleire.

Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 7, para. 2:

80. I den sjettede periodiske rapporten sier norske myndigheter at de aktuelle fylkesmennene ikke har fått noen signaler fra foreldre der det framgår at de er blitt frarådet å la barna få opplæring i kvensk eller samisk. Fylkesmennene har imidlertid hørt fra lærere som underviser i samisk og kvensk, at foreldre er bekymret for at elevene skal få for lite opplæring i norsk, og at undervisningen i samisk og kvensk også kan gå ut over opplæringen i andre fag. Som svar på denne bekymringen er fordelingen av fag og timer endret, slik at det er åpnet mer for å omdisponere timer fra ett fag til et annet (inntil 5 %). Ekspertkomiteen ser fram til å motta informasjon om virkningen av disse tiltakene på opplæringen i/på kvensk og samisk.

I rapporten Spørsmål til Skole-Norge høsten 2014 kommer det frem at fleksibiliteten på inntil 5 prosent av timene på 1.–10. trinn er godt kjent, men at den i relativt liten grad benyttes. I rapporten vises det til at det er fagene engelsk, matematikk og norsk som har fått tilført flest timer gjennom lokale omdisponeringer. Timene har først og fremst blitt flyttet fra fagene KRLE, samfunnsfag og utdanningsvalg. Dette betyr at fag med skriftlig eksamen på 10. trinn er de fagene skoleeierne i størst grad har prioritert. I rapporten kommer det ikke fram om skoleledere har flyttet på timer til eller fra samisk eller finsk som andrespråk (Vibe og Lødding (2014)).

NORUT-rapporten om årsaker til frafall fra opplæring etter læreplanen i finsk som andrespråk finner at mangel på egne timer til faget, og at elevene derfor enten må bruke av timer i andre fag eller ha flere timer, oppgis å være en årsak til det lave elevtallet. (Se nærmere omtale av denne rapporten under svar på Ministerkomiteens anbefaling, punkt 1.) Kartleggingen var imidlertid ikke helt entydig, og det var skoler der organiseringen med tanke på timer til faget ikke syntes å være et problem. I tiltakslisten er det flere tiltak som går på fag- og timefordelingen. Blant annet ønsker Utdanningsdirektoratet å bruke erfaringene fra de skolene hvor det fungerer godt og bruke dette i informasjonsarbeid – både på nettverkssamlinger som Fylkesmennene i Troms og Finnmark arrangerer, og i utarbeidelse av eksempler/informasjonsmateriell.

Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 7, para. 2:

81. I tillegg har fylkesmennene gitt veiledning til kommunale skolemyndigheter om regelverket knyttet til opplæring i samiske språk. Veiledningen understreker elevenes rett og myndighetenes ansvar for å drive skolene slik at de gir elevene informasjon og legger til rette for opplæring i minoritetsspråk. Det er laget en egen brosjyre om disse rettighetene. Fylkesmannen i Troms og fylkesmannen i Finnmark holder årlige møter med lærere som underviser i kvensk, for å diskutere spørsmål knyttet til elevenes/foreldrenes valg av disse fagene, samt frafallstallene.

82. Ekspertkomiteen ønsker informasjonstiltakene velkommen og anmoder norske myndigheter innstendig om å videreføre dem.

Fylkesmannen i Troms og fylkesmannen i Finnmark avholder fortsatt årlige møter med lærere som underviser i kvensk eller finsk etter læreplanen i finsk som andrespråk. I etterkant av NORUT-rapporten om årsaker til frafall fra opplæringen etter læreplanen i finsk som andrespråk vurderer Utdanningsdirektoratet å styrke disse møtene både med tanke på innhold og målgrupper (skoleeier/skoleleder) for å imøtekomme noen av utfordringene rapporten peker på. (Se nærmere omtale av NORUT-rapporten under svar på Ministerkomiteens anbefaling, punkt 1.)

Fylkesmannen i Finnmark har møter for samisklærere som gir fjernundervisning. Dette skjer årlig og er i tråd med tiltaksplanen i rammeverket for fjernundervisning. Videre har Fylkesmannen veilednings- og informasjonsmøter for skoleeiere i Finnmark hvor rettigheter og generelle arbeidsforhold for den samiske lærer er et viktig tema.

Det er etablert et eget nettverk for lærere som underviser i samisk i Nord-Troms. Fylkesmannen i Troms har, ut over møter med skoleeier, mange henvendelser fra skoleledere som trenger veiledning om rettighetene til elevene og organisering av opplæringen. Særlig er det mange henvendelser knyttet til fag- og timefordelingen.

Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 7, para. 3:

84. Ifølge den sjette periodiske rapporten ble det i Språkrådet opprettet en rådgivnings- og informasjonstjeneste for minoritetsspråk for å styrke innsatsen for å skape positive holdninger til de nasjonale minoritetsspråkene, deriblant romanes og romani. Ekspertkomiteen ber norske myndigheter om å legge fram mer konkret informasjon i neste periodiske rapport.

Språkrådet har prioritert allmenn informasjon om de nasjonale minoritetene og nasjonale minoritetsspråk, blant annet som et holdningsskapende tiltak. Blant annet gjennomførte Språkrådet i samarbeid med Nasjonalbiblioteket et kvensk bokbad med to forfattere som skriver på norsk. I samarbeid med Språktinget har Språkrådet arrangert to språkkafeer i Tromsø og Oslo. Språkkafeene har, utover å være et språklig møtested for kvenene, fungert som et sted for språkdokumentasjonsarbeid.

Språkrådet besvarer en del rådgivningshenvendelser i løpet av året både skriftlig og muntlig om de nasjonale minoritetene og nasjonale minoritetsspråk. Språkrådet bidrar med innspill til prosjekter og arrangementer som omhandler nasjonale minoritetsspråk, blant annet har Språkrådet bistått Kommunal- og moderniseringsdepartementet med å arrangere den kvenske innspillskonferansen.

Språkrådet har bidratt med en artikkel om nasjonale minoritetsspråk i en bok som skal omhandle de nasjonale minoritetene i Norge.

Språkrådet har hatt møte med en polsk departementsdelegasjon, hvor vi har informerte om norsk språkpolitikk og vårt arbeid med nasjonale minoritetsspråk.

Språkrådet har ved flere anledninger informert om kvenske forhold og kvensk språk i mediene, for eksempel to ganger i forbindelsen med språkkafeen i Tromsø og i NRK i finsksendingen.

Språkarbeid i Språkrådet

Språkrådet har fortsatt å utvikle arbeidet sitt med de ulike institusjonene som arbeider med den enkelte nasjonale minoriteten og deres språk.

- Språkrådet har deltatt som observatør på de kvenske språktingsmøtene. Språkrådet har også bidratt med et innlegg og et verksted om terminologiarbeid for Språkinget.
- Språkrådet har videre hatt flere nordiske møter som fremmer samarbeidet mellom de enkelte nasjonale minoritetene på tvers av landegrensene, blant annet har Språkrådet holdt innlegg om norsk minoritetsspråkpolitikk for referansegruppen for nasjonale minoritetsspråk i høyere utdanning i Sverige og har hatt kontakt med nasjonale minoritetsorganisasjoner i Sverige, også om helt konkrete prosjekter.

Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 7, para. 3:

87. Ekspertkomiteen roser myndighetene for de tiltak som allerede er truffet ved å gi Språkrådet i oppgave å fremme økt bruk av minoritetsspråk og styrke deres status, og ser fram til å motta mer informasjon om dette i neste periodiske rapport.

Språkrådet kommuniserer på kvensk og finsk både skriftlig og muntlig. Språkrådet har også vært synlig med samisk og kvensk tekst i sosiale medier der det har vært naturlig.

Språkrådet har delt ut tre kvenske mastergradsstipender i løpet av de siste årene.

Se forøvrig omtale under "Politikk, lovgivning og praksis – endringer".

Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 7, para. 4:

90. Ekspertkomiteen oppfordrer norske myndigheter til å videreføre dialogen med representantene for alle minoritetsspråk i saker knyttet til språkene deres, og å gi mer konkret informasjon om eksisterende konsultasjonsmekanismer og -organer, i tillegg til Sametinget, i neste periodiske rapport.

Kontaktforum er en møteplass for de nasjonale minoritetenes organisasjoner og de sentrale myndighetene. I forumet blir saker av felles interesse for minoritetene tatt opp, og representantene fra de ulike nasjonale minoritetene får også mulighet til å diskutere ulike saker seg imellom. Forumet arrangeres som hovedregel hvert år.

I tillegg til møtene i kontaktforum har departementet ulike møter gjennom året både med én og én organisasjon, organisasjonene innenfor én minoritet eller alle organisasjonene samlet ved behov – for eksempel i forbindelse med rapportering på internasjonale konvensjoner.

Del III

Minoritetsspråkpakten del III – Gjennomføring av forpliktelsene og tiltak for å følge opp Ekspertkomiteens anbefalinger

Europarådet ber om at det i del III beskrives hvordan forpliktelsene etter minoritetsspråkpakten er blitt gjennomført, med fokus på ny utvikling siden forrige rapportering.

Europarådet ber om utfyllende informasjon knyttet til de forpliktelsene hvor Ekspertkomiteen ikke hadde tilstrekkelig informasjon i forrige runde til å evaluere gjennomføringen.

For forpliktelser som Ekspertkomiteen mener ikke var oppfylt, bes det om at staten indikerer hvilke tiltak som er iverksatt for å gjennomføre bestemmelsene.

Når det gjelder oppfordringene og anbefalingene fra Ekspertkomiteen, ber Europarådet om en detaljert beskrivelse av juridiske eller praktiske tiltak som staten har iverksatt.

Ekspertkomiteen har ikke vurdert gjennomføringen av forpliktelser som ble oppfylt i forrige overvåkingsperiode, bortsett fra de forpliktelser ekspertkomiteen har mottatt ny relevant informasjon om. Denne rapporten vil således ikke omhandle disse med mindre det har skjedd endringer etter forrige rapportering.

Del III gjelder for Norge sin del nordsamisk. For oversiktens skyld, er det imidlertid også inkludert noe informasjon om sør- og lulesamisk.

Artikkel 8 – Utdanning

Oversikt over antall elever som skoleårene 2014/2015 og 2015-2016 hadde samisk som første- og andrespråk (GSI-tall):

Skoleår	Språk	Førstespråk	Andrespråk samisk 2	Andrespråk samisk 3
2015-2016	Nordsamisk	833	593	509
	Lulesamisk	28	39	46
	Sørsamisk	21	81	14
2014-2015	Nordsamisk	878	641	424
	Lulesamisk	22	30	47
	Sørsamisk	15	46	13

Kunnskapsdepartementet nedsatte våren 2016 et utvalg for å utvikle forslag til rammeplaner for nye femårige samiske grunnskolelærerutdanninger for trinn 1-7 og 5-10. Utvalget ble bedt om å legge strukturen fra den nasjonale utdanningen til grunn for sitt arbeid. Forslaget har vært på offentlig høring, og Sametinget har gjennom konsultasjon gitt sin tilslutning til de nye lærerforskriftene. Forskriften skal etter planen fastsettes innen utgangen av november 2016.

Samisk Høgskole ledet arbeidet med å utvikle forskriftene og vil være nasjonal hovedutdanningsinstitusjon for samisk grunnskolelærerutdanning på masternivå.

Regjeringen la våren 2016 frem en melding til Stortinget om barnehager (Meld. St. 19 (2015 – 2016) Tid for lek og læring) med flere tiltak rettet mot den samiske barnehagesektoren. Her ble det blant annet vist til Sametingets påpekning av behovet for å lovfeste at alle barn som ønsker det, skal ha rett til et samisk barnehagetilbud, uavhengig av hvor i landet de bor. Regjeringen sier i meldingen at spørsmålet vil bli vurdert når språkutvalgets rapport foreligger (jf. NOU 2016:18 Hjertespråket). Kunnskapsdepartementet vil følge opp arbeidet i etterkant av høringen av NOU 2016:18.

Meldingen om barnehager ble vedtatt i juni 2016, og Stortinget anmodet regjeringen om å "utarbeide forslag til endringer i barnehageloven som sikrer at ansatte i offentlige og private barnehager behersker norsk språk, og at ansatte i samiske barnehager behersker samisk språk." Departementet vil følge dette opp i sitt pågående lovarbeid og forstår det som "samiske" språk.

Kunnskapsdepartementet har sendt forslag til ny rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver på høring. Departementet har hatt god dialog med Sametinget i arbeidet med ny rammeplan. Planen omtaler samisk barnehagetilbud spesielt. Det understrekes også at alle barnehagebarn skal bli kjent med at samene er Norges urfolk og få kjennskap til samisk kultur. Planen skal på bred høring med høringsfrist 20. januar 2017. Ny rammeplan vil bli gjort gjeldende fra barnehageåret 2017/2018. Utdanningsdirektoratet har ansvar for informasjons- og veiledningsmateriell i implementeringsfasen.

I Språkutvalgets rapport (NOU 2016:18 Hjertespråket) understrekes barnehagens betydning for samisk språk og kultur. Utvalget mener at samiskspråklige barnehager er det viktigste enkelttiltaket for å sikre bevaring og vitalisering av samiske språk.

Statistikk fra Sametinget for 2016 viser at det ble gitt tilskudd til 24 samiske barnehager og 7 samiske avdelinger i norske barnehager. Tilbudet ble gitt til totalt 640 nordsamiske, 21 lulesamiske og 7 sørsamiske barn. I tillegg har 29 barnehager fått tilskudd slik at de har kunnet tilby noe samisk språkopplæring, 95 nordsamiske, 1 lulesamisk og 19 sørsamiske barn var omfattet av tilbudet.

Artikkel 9 - Rettsmyndigheter

I 2015 ble Samisk forum i domstolene etablert. Forumet er et samarbeidsforum for domstolene innenfor det samiske forvaltningsområdet. Forumet har fokus på domstolenes behandling av saker med en samisk dimensjon innenfor alle saksområder i de alminnelige domstolene og jordskiftedomstolene. Samisk forum bidrar til informasjonsutveksling og kunnskapsdeling og kan gi anbefalinger og uttalelser om domstolenes saksbehandling på et generelt og overordnet nivå. Forumet har blant annet som oppgave å arbeide for bruk av samiske språk og ivaretagelse av samisk rettstradisjon i rettspleien. Forumet kan ta opp lovgivningsspørsmål samt vurdere behov for kompetanseheving, utdanning og forskning. Forumet samarbeider med andre profesjonelle aktører for å ivareta den samiske dimensjonen i rettsvesenet.

Forumet ledes av en dommer og består av en dommer fra Høyesterett og en dommer fra hver av domstolene i forvaltningsområdet; både de alminnelige domstolene og

jordskiftedomstolene. Videre kan representanter fra Sametinget, Riksadvokaten, Advokatforeningen og Kriminalomsorgen delta på forumets møter. Også Domstoladministrasjonen er representert i forumet og innehar sekretariatsansvaret.

Artikkel 9, para. 3

I 2016 ble utredningen Hjertespråket (NOU 2016: 18) lagt frem. Utredningen viser blant annet til retten til å bruke og få informasjon på et språk man forstår, herunder i domstolene, og til statenes ansvar for å legge til rette for bruk av samisk språk i det samiske språkområdet. Utvalget foreslår en tydeliggjøring av disse rettighetene i lovverket.

Domstoler – «Samiske lovtermer»

Det er utarbeidet forslag til juridiske termer på nordsamisk, og disse er i bruk i den tospråklige domstolen, Indre Finnmark tingrett, men man venter på en offisiell godkjenning på termene fra Sametinget. Det er usikkert når slik godkjenning vil foreligge.

Artikkel 10 – Forvaltningsmyndigheter og offentlige tjenester

Oversettelse av dokumenter til samisk innen samferdselssektoren

Følgende dokumenter har blitt oversatt til nordsamisk på *vegtrafikkområdet*:

- Teoriprøve klasse B
- Teoriprøve klasse S
- Informasjonshefte om ATV (firehjuls motorsykel)
- Kampanjeskilter langs veg om bilbelte og fart
- Informasjon ved skolestart til foresatte knyttet til sikker skoleveg

Fra tidligere foreligger på nordsamisk et informasjonshefte om sikker kjøring med snøscooter. Det er forøvrig ikke oversatt lov- eller forskriftstekster til samisk på samferdselsområdet etter forrige rapportering i 2014.

Følgende informasjon og skjema finnes på nordsamisk på *Skatteetatens nettside*:

- RF-1084 Avskrivning
- RF-1125 Bruk av bil
- RF-1175 Næringsoppgave 1
- RF-1176 Rettledning til RF-1175 Næringsoppgave 1
- RF-1177 Landbruk
- RF-1178 Rettledning til RF-1177 Landbruk
- RF-1179 Varelager i landbruk
- RF-1189 Utleie mv. av fast eiendom
- RF-1210 Rettledning til utfylling av Gevinst- og tapskonto (RF 1219)
- RF-1219 Gevinst- og tapskonto
- RF-1224 Personinntekt fra enkeltpersonforetak
- RF-1225 Rettledning til utfylling av beregnet personinntekt fra enkeltpersonforetak
- RF-1270 Rettledning til avskrivning 2011 (RF-1084)

Oversettelse av dokumenter til samisk innen familie, barn og vold i nære relasjoner

Følgende dokumenter har blitt oversatt til nordsamisk:

- Norges 5. og 6. rapport til FN om barns rettigheter
- Til deg som er fratatt omsorgen for barnet ditt (2015)

- Veileder til «Retningslinjer ved seksuelle overgrep mot voksne med utviklingshemming» (2014)
- Vern mot overgrep –lettlest brosjyre (2014)
- Retningslinjer ved seksuelle overgrep mot voksen med utviklingshemming (2014)
- Retningslinjer for seksuelle overgrep – plakat
- 8 temaer for godt samspill (2008)
- Hvordan kan familien hjelpe (2007)
- Deg i fosterhjem 13-18 år (2007)
- Deg i fosterhjem 0-12 år (2007)

I tillegg skal Prop. 12 S Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021) oversettes til nordsamisk.

Regjeringens strategi mot hatefulle ytringer

Regjeringens strategi mot hatefulle ytringer ble lagt frem i november 2016. Strategien skal oversettes til nordsamisk. Som et tiltak i strategien skal det utarbeides informasjonsmaterieil for barn og unge om hatefulle ytringer. Dette materiellet skal også oversettes til nordsamisk.

Informasjon på samisk i arbeids- og velferdsforvaltningen

Hovedbrosjyren "Alderspensjon fra folketrygden" foreligger på nordsamisk. De øvrige hovedbrosjyrene, som omhandler arbeidsavklaringspenger, dagpenger og bistand til arbeidsgivere, foreligger ikke lenger (verken på norsk eller samisk). Brosjyren "Har du økonomiske problemer" foreligger på nordsamisk. Samarbeidsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen) er oversatt til nordsamisk. Det samme er veilederne "Klar for jobb" og "Egenkartleggingsskjema" til IA-avtalen.

I 2014 ble det undersøkt hvor ofte de samiske faktaarkene på nav.no ble lest. Det viste seg at av de 87 sidene som hadde treff i 2013, var det bare 27 som ble åpnet ti ganger eller mer. Bare seks sider ble lest av minst ti personer i gjennomsnitt minst 30 sekunder. Det ble derfor besluttet å redusere antall samiske tekster til de seks mest brukte, samt to til. Disse sidene er pr. 2016 fortsatt lite lest.

Artikkel 10, para. 1 Statens forvaltningsområder

Artikkel 10, para. 1, subpara. iii Muntlige og skriftlige henvendelser

Brukerundersøkelser i forvaltningsområdet for samisk språk

Arbeids- og velferdsetaten gjennomfører jevnlig lokale brukerundersøkelser i forvaltningsområdet for samisk språk. Resultatene skal danne grunnlag for utviklingen av kvaliteten på tjenestetilbudet i etaten. Her blir brukerne blant annet stilt spørsmål om hvor tilgjengelig de opplever NAV-kontoret med tanke på å henvende seg til NAV-kontoret på samisk og få svar på samisk.

Brukerne svarer at de i stor grad opplever at det er mulig å avtale med en veileder som snakker samisk. De opplever også i stor grad at de kan henvende seg og få svar på samisk når oppsøker NAV-kontoret. De opplever imidlertid i noe mindre grad at de kan henvende seg og på få svar på samisk når de ringer til NAV, og når de skriver brev eller e-post. Gjennomsnittsscore for Finnmark på spørsmålet "jeg får den service jeg trenger fra NAV-

kontoret" i den lokale brukerundersøkelsen har vært stabil på 4,8-4,9 (skala fra 1-6) i perioden 2011-2015. Fylkets score er noe høyere enn landsgjennomsnittet på spørsmålet.

Elektronisk selvangivelse

Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 10, para. 1, subpara. iii:

99. Ekspertkomiteen anser denne forpliktelsen fremdeles som oppfylt. Den oppfordrer likevel norske myndigheter til å sørge for at elektroniske selvangivelser kan innleveres til Skatteetaten på samisk.

Den elektroniske selvangivelsen leveres gjennom Altinn-portalene. Selve Altinn-portalene er tilrettelagt for samisk, men alle skjemaer for innlevering, uavhengig av etat og skjemaordning, går via oppgaveregisteret som mangler støtte for samisk tegnsett. Oppgaveregisteret forvaltes av Brønnøysundregistrene. Grove anslag tyder på at det vil være kostnadskrevenende å muliggjøre elektronisk innlevering av selvangivelsen der også samisk tegnsett kan brukes. Skatteetaten har hittil ikke vurdert det som forsvarlig ut fra kost/nytte å kreve endringer i oppgaveregisteret, i og med at det er svært få som har bedt om samisk selvangivelse, 189 stk. for 2015. Skatteetaten har imidlertid satt i gang et prosjekt for utvikling av en ny skattemelding og leveringsløsning. Utvikling av en løsning med samisk tegnsett kan eventuelt vurderes i denne sammenhengen.

Artikkel 10, para 4, subpara. a

Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 10, para. 4, subpara. a:

102. Ekspertkomiteen anser denne forpliktelsen som delvis oppfylt. Den oppfordrer norske myndigheter til å videreføre innsatsen for å rekruttere og lære opp tolker i samisk.

Tolkeutvalget overleverte NOU 2014: 8 Tolking i offentlig sektor til Barne-, likestillings- og inkluderingsministeren 24. september 2014. Samiske og nasjonale minoriteters språk er omtalt i kapittel 6 i utredningen.

Fra 1. april 2016 overtok Justis- og beredskapsdepartementet (JD) ansvaret for integreringspolitikken fra Barne- og likestillingsdepartementet, herunder tolking i offentlig sektor.

JD følger nå opp NOU 2014: 8. Kvalifiseringsordningene for tolker er styrket, og det skal igangsettes et arbeid med en egen tolkelov. Loven skal tydeliggjøre offentlige tjenesteyteres plikt til å bruke kvalifisert tolk ved behov. Et forbud i forvaltningsloven mot å bruke barn som tolk trådte i kraft 1. juli 2016. Forbudet gjelder formidling mellom norsk, samisk og andre språk og omfatter også tegnspråktolking.

Artikkel 10, para. 5 Bruk og innføring av etternavn

Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 10, para. 5:

104. Ifølge den sjettede periodiske rapporten pålegger forskrift av 5. april 2013 nr. 959 om IT-standarder i offentlig forvaltning (standardiseringsforskriften) offentlige institusjoner å innarbeide samiske skrifttegn i sine IT-systemer, gjeldende for statlige virksomheter fra januar 2012 og for kommunale virksomheter fra januar 2013. All elektronisk informasjonsutveksling med andre etater må også støtte samiske tegn. Likevel mener

myndighetene at den fulle gjennomføringen av denne forskriften vil skje gradvis, på grunn av de høye kostnadene som ellers ville påløpe. Ifølge informasjon fra representanter for de samisktalende under besøket på stedet er det fremdeles problemer med bruk av samiske tegn i sivile registre.

105. Med hensyn til den nye forskriften anser ekspertkomiteen nå denne forpliktelsen som delvis oppfylt. Den ber myndighetene legge fram informasjon om framdriften i retning av full gjennomføring av forskriften.

Bruk av samiske tegn i offentlige registre

Det ble innført krav til felles tegnsett for statlige virksomheter i rundskriv 2009 og for stat og kommune i standardiseringsforskriften i 2011. Kravet sikrer støtte for samiske tegn i alle nye offentlige IT-system og i kommunikasjon mellom alle system. Dette forutsetter at kravene blir fulgt.

Kartverket og Enhetsregistret støtter samiske tegn fullt ut. Skatteetaten håndterer 90% av samiske navn med tegn utover det norske alfabetet.

Det er imidlertid fortsatt flere eldre system i offentlig sektor uten støtte for samiske tegn. Folkeregisteret har ikke hatt støtte for alle samiske tegn. Stormaskinsystemer hos NAV og Tolldirektoratet har også begrenset støtte for dette. Det oppgis hovedsakelig økonomiske årsaker som grunn til at disse systemene ikke er blitt modernisert.

Regjeringen fremmet i september 2016 forslag til ny folkeregisterlov. Målet er mer oppdaterte regler og et mer brukervennlig folkeregister. I dag er det mangelfull bruk av samiske tegn i Folkeregisteret, og det legges til rette for å endre dette i et modernisert register. På oppfordring fra Sametinget og samisk språkutvalg foreslår regjeringen også at det åpnes for frivillig registrering i Folkeregisteret av om en person er bruker av samisk språk. Den enkelte som ønsker dette registrert, må selv melde det inn. De nærmere reglene, herunder hvilke samiske språk som skal kunne registreres, fastsettes i forskrift. Loven ble vedtatt 9. desember 2016 og trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Det er en utbredelse av felles tegnsett på anslagsvis 60-70%. UTF-8, som er valgt som felles tegnsett, er den standarden som kommer i de fleste nye systemer. En del eldre systemer i offentlig sektor henger imidlertid fortsatt etter. Når modernisert folkeregister blir realisert, vil alle registrene støtte samisk, men virksomheter som har et eldre tegnsett i sitt IT-system med begrenset støtte av tegn, vil ha problemer med å skrive de samiske navnene riktig når de mottar dem fra Folkeregisteret.

Statistisk sentralbyrå (SSB) benytter konsekvent både samiske og norske kommunenavn/stedsnavn i sine tabeller og analyser. Tilsvarende er SSBs faste statistikkpublikasjon over det samiske området, Samisk statistikk, både på norsk og samisk. I den grad store undersøkelser vil omfatte deler av den samiske befolkningen, har SSB gode rutiner på at spørreskjemaet også produseres på samisk.

Artikkel 11 – Media

Artikkel 11, para. 1

Radio- og fjernsynssendinger

I 2015 hadde NRK (Sápmi) daglige nyhetssendinger på fjernsyn. Dette i samarbeid med de samiske kringkasterne i Sverige og Finland. Samisk barneprogram ble sendt daglig (NRK Super). I forbindelse med kommunevalget i 2015 sendte NRK TV på internett egne debatter fra de samiske kommunene.

På radio var det daglige nyhetssendinger på nordsamisk, sørsamisk og lulesamisk. NRK hadde også nyheter og annet innhold på Internett og mobil på tre samiske språk. I forbindelse med full overgang til digital radiodistribusjon vil NRK Sámi Radio bli utviklet til en 24-timers samisk radiokanal som også vil overta det samiske innholdet som nå distribueres gjennom FM-nettet på NRK P2.

Artikkel 13 – Det økonomiske og sosiale liv

Artikkel 13, para. 2 subpara. c

Ekspertkomiteen har følgende kommentar til artikkel 13, para. 2, subpara. c:

107. Ifølge den sjette periodiske rapporten er det tatt flere initiativer med hensyn til denne forpliktelsen. Et treårig samiskprosjekt innenfor demensprogrammet ble avsluttet med utgivelse av en rapport i 2013. Bevisstgjøringen av personalet er styrket angående samenes spesielle kulturelle behov. Deretter fikk Senter for omsorgsforskning Nord i oppgave å produsere et hefte med kunnskap om fagtemaer innen pleie og omsorg som er identifisert som behov for samiske brukere, og et annet på samisk for bruk i undervisning av helse- og omsorgspersonell. Videre oversatte Samisk nasjonalt kompetansesenter – psykisk helsevern (SANKS) flere dokumenter til nordsamisk. Dette senteret tilbød også et opplæringsprogram i samisk språk og kultur for ansatte i Helse Finnmark. Et toårig tolkeprosjekt ved Hammerfest sykehus ble fullført, og i 2014 fikk Helse Nord i oppdrag å finansiere videreføring av et samisk tolkeprogram. Det er tatt initiativ til å oppfordre samer til å arbeide i helse- og omsorgssektoren i små kommuner, blant annet med lønnskompensasjon for språkkunnskaper i samisk. Under besøket på stedet fortalte representanter for de samisktalende at selv om det finnes en rett til å ha tolk til stede ved legebese, er det komplisert og tidkrevende å søke om dette.

108. Ekspertkomiteen roser myndighetene for de initiativer som er tatt, og anser denne forpliktelsen som oppfylt. Likevel ber den myndighetene om å legge fram informasjon om det praktiske utfallet av disse initiativene.

Tilbudet innen geriatri for den samiske befolkningen finnes i dag i form av geriatrisk sengepost og poliklinikk ved Hammerfest sykehus der det er ansatt tolk i full stilling (dagtid). I tillegg planlegges ambulering til Karasjok. I oppdragsdokumentet til de regionale helseforetakene (RHF) for 2015 ble det gitt et oppdrag til Helse Nord RHF om å etablere et tilbud innen geriatri og rehabilitering som ivaretar samisk språk og kulturforståelse. Det rapporteres fra Helse Nord RHF at det fra 1. januar 2016 er ansatt en sykepleier, lokalisert i Karasjok, som planlegger drift av geriatrisk team, og at det frikjøpes andre ressurser til geriatrisk team. Videre vektlegges samisk språk og kultur i avtaler med private rehabiliteringsinstitusjoner. Opptreningscenteret i Finnmark har flere samisktalende blant personalet og for øvrig bred kompetanse på området.

I oppdragsbrevet fra Helse- og omsorgsdepartementet for 2016 til Helse Nord RHF går det fram at Helse Nord RHF har fått i oppdrag å finansiere videreføring av samisk tolkeprosjekt. Det er understreket i oppdragsbrevet at samiske pasienters rett til og behov for tilrettelagte tjenester må etterspørres og synliggjøres fra planleggingsfasen, gjennom utredningsfasen og når beslutninger tas. Det går videre fram av oppdragsbrevet at Helse Nord RHF skal ivareta strategisk videreutvikling av spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen og at RHF'et skal sikre at tilbud til samiske voksne og barn utsatt for seksuelle overgrep er tilrettelagt for samisk språk og kultur.

Helse Nord RHF er i ferd med å bygge ut en samisk tolketjeneste for hele Helse Nord, som på sikt skal fungere hele døgnet for pasienter med samisk som førstespråk. Tolketjenesten vil være basert på fremmøtetolking, lyd- bilde tolking og eventuelt telefontolking, avhengig av hvilken klinikk pasienten er på og tiden på døgnet. Dagens tilbud gjelder tolking til og fra nordsamisk med tilgjengelighet mellom kl. 15.00–22.00 i ukedager og helger. Tolking foregår via Skype. Det er per i dag tilbud ved Klinikk Hammerfest, og avdeling Alta og Karasjok. I innkallingsbrevet blir listepasienter oppfordret til å forhåndsbestille tolk. Det skal foretas kartleggingsarbeid og vurderinger med hensyn til ytterligere utvidelse av tjenesten. Det er planlagt at klinikk Prehospitale tjenester og Psykisk helsevern og rus involveres i begynnelsen av 2017 med samme tilgjengelighet som på klinikk Hammerfest. Klinikk Kirkenes skal etter planen inkluderes fra høsten 2017.

Finnmarkssykehuset har igangsatt et arbeid for å sikre at samiske pasienters behov for språklig og kulturell tilrettelegging identifiseres. Blant annet skal det komme frem av henvisninger til spesialisthelsetjenesten fra fastleger dersom pasienten ønsker samisk som kontaktspråk.